

[HTTP://WWW.PRZYRODA.FINSKA.FI](http://www.przyroda.finska.fi)

BIES, in. TROLL (dawn. także CHYŁEK, LICHO, KADUK), *Felipithecus trollius*. Rodzina KOTOMAŁPY (*Felipithecidae*).

Panskandynawski gatunek drapieżnika spotykany wyłącznie na północ od Morza Bałtyckiego i na zachodzie Rosji. W środkowej części Europy wyginął całkowicie z powodu wytrzebiecia porastającej kontynent pierwotnej puszczy, jednak folklor i źródła historyczne pozwalają przypuszczać, że jeszcze w średniowieczu troll występował tam powszechnie. Oficjalnie odkryty i naukowo sklasyfikowany jako gatunek ssaka dopiero w 1907 roku, przedtem uważany za stworzenie mityczne, występujące wyłącznie w bajkach i tradycji ludowej.

Dorosły samiec waży 50–75 kg i osiąga wzrost od 170 do 190 cm. Zwierzę stopochodne o długich kończynach, w ruchu wykazuje wiele cech ssaków palcochodnych. Chód dwunożny w postawie wyprostowanej. Tylne łapy mają cztery, a przednie pięć palców wyposażonych w długie pazury, w tym jeden palec przypominający kciuk. Ogon długi, z kitką. Język szorstki. Oczy żółto-czerwone o wąskiej, pionowej źrenicy. Najczęstsze ubarwienie to smolista czerń. Sierść gęsta, gładka, samce mają na głowie gęstą, czarną grzywę. Porusza się wyłącznie nocą. Główne pożywienie stanowi drobna zwierzyna, padlina, gniazda ptasie i pisklęta. Zapada w sen zimowy. Przypuszcza się, że samica zachodzi w ciążę na jesieni przed zapadnięciem w sen, a wiosną lub na początku lata rodzi 1–2 młode. Poza tym niewiele wiadomo na pewno o tym nadzwyczaj płochliwym, unikającym człowieka drapieżniku. Gatunek niezwykle rzadki; przypuszcza się, że w Finlandii żyje około 400 osobników. Uznany za gatunek ginący.

[HTTP://WWW.WIRTUALNEZOO.FI/~SSAKI/DRAPIEZNIKI](http://www.wirtualnezoo.fi/~ssaki/drapiezniki)

Początkowo, z racji dużego podobieństwa do ludzi czy małp, trolle błędnie uważano za bliskich krewniaków człowiekowatych, jednak dokładniejsze badania pozwoliły ustalić, że rozwój tych zwierząt należy rozpatrywać w kontekście ewolucji konwergentnej. Trolle zaliczono do naczelnych i wyrazem tej błędnej interpretacji była jego pierwsza oficjalna nazwa gatunkowa: „małpa jaskiniowa północna”, po łacinie *Troglodytes borealis*. Później dopiero stwierdzono, że gatunek należy do zupełnie odrębnej rodziny ssaków drapieżnych, którą nazwano *Felipithecidae*, ale skojarzenia z małpą zachowały się jeszcze przez jakiś czas w nazwie *Felipithecus troglodytes*. Obecnie ugruntowana nazwa łacińska gatunku – naukowo ścisła i jednocześnie czyniąca zadość tradycji ludowej – brzmi *Felipithecus trollius*. Ciekawe stanowisko zajęło szacowne towarzystwo Societas pro Fauna et Flora, które zaproponowało – odwołując się także do mitologii i znanego z folkloru pojęcia „bies” – nazwę *Felipithecus satanus*.

Z rodziny *Felipithecidae* poza gatunkiem *trollius* znane jest tylko jedno zwierzę: niemal już wymarła kotomałpa żółta z Indonezji (*Felipithecus flavus*), która rozmiarami zbliżona jest do rysia i żyje w środkowej warstwie deszczowych lasów tropikalnych. Analiza znalezisk kopalnych pozwala przypuszczać, że wspólny przodek tych dwóch gatunków żył w Azji Południowo-Wschodniej.

Mimo że tryb życia i uzębienie trolla wyraźnie wskazują na to, że jest on drapieżnikiem, zdaniem wielu naukowców rząd *Carnivora* nie jest właściwym miejscem dla rodziny *Felipithecidae*. Według niektórych teorii troll jest bliżej spokrewniony z ssakami owadożernymi i naczelnymi niż z drapieżnymi kotowatymi, co potwierdzają pewne jego cechy anatomiczne.

Wysunięto przypuszczenia, że niektóre rzadkie gatunki zwierząt, których istnienia nie udało się dotychczas potwierdzić naukowo (jak występujący w legendach i opowiadaniach tybetański człowiek śniegu, czyli Yeti, albo mityczny północnoamerykański Sasquatch, czyli „Wielka Stopa”), mogą być również unikającymi kontaktu z człowiekiem przedstawicielami rodziny *Felipithecidae*.

Przekonujące dowody istnienia gatunku *Felipithecus trollius* uzyskano dopiero w roku 1907, gdy do wydziału nauk biologicznych i zoologicznych Cesarskiego Uniwersytetu Aleksandra w Helsinkach przywieziono niezwykle znalezisko – martwego

dorosłego trolla. Świadczenia osób twierdzących, że widziały trolla na własne oczy, spisywano już dużo wcześniej, jednak w kręgach naukowych zwierzę to, często występujące w folklorze fińskim (na przykład w Kalevali), uważano za stworzenie baśniowe. Nie można wykluczyć, że mity o skrzatach i podziemkach przetrwały dzięki odnajdywanym tu i ówdzie na bezludnych pustkowiach młodym trollom. Z poglądem tym zbiega się przypuszczenie, że trolle mogą ograniczać nadmierny przyrost populacji przez porzucanie młodych.

Niezwykła zdolność maskowania się w otoczeniu, niedostępność siedlisk, ogromna płochliwość, nocny, skryty tryb życia i fakt, że trolle praktycznie nie zostawiają śladów na śniegu, gdyż zimują w jamach – wszystko to może wyjaśniać, dlaczego tak późno nastąpiło naukowe odkrycie gatunku *Felipithecus trollius*. Zoologiczna historia trolla jest zatem bardzo podobna do historii żyrafy okapi, którą nauka odkryła dopiero około roku 1900, warana z Komodo (1912) i pandy wielkiej (1937): choć wszystkie te zwierzęta były znane z bogatej tradycji ludowej, a ich istnienie wielokrotnie potwierdzone przez tubylców, naukowcy przez długi czas wkładali te świadectwa między bajki. Warto w tym miejscu przypomnieć, że według szacunków uczonych na kuli ziemskiej żyje 14 milionów gatunków zwierząt, z których rozpoznano i sklasyfikowano dotychczas około 1,7 miliona, czyli niecałe 15 procent. Na przykład nieznanie wcześniej nauce, stosunkowo duże zwierzęta kopytne Meganuntiacus vuquangensis i Pseudoryx ngetinhensis odnaleziono dopiero w roku 1994...